

TEMPOET

Af departementschef *Eske Brun*

Man hører gang på gang – mest af folk, der har været på kortvarige besøg i Grønland – fremsat den oplysning, at tempoet i opbygningsarbejdet i Grønland er for stærkt eller, som det hedder, »grønlanderne kan ikke følge med«.

Jeg har hver gang, jeg har haft mulighed for at drøfte dette forhold med folk, som har fremsat en sådan mening, prøvet på at trænge ind til, hvad det er, der ligger bagved, men jeg vil ikke påstå, at jeg er blevet meget klogere på, hvad det egentlig er, der »går for stærkt«, og jeg vil derfor gerne have lov til at fremsætte nogle bemærkninger angående mine overvejelser.

Efter krigen stod vi over for Grønland med den opgave at sørge for, at Grønland nu virkelig blev optaget som en ligeberettiget partner i det danske fællesskab og vel at mærke ikke blot i skåltaler, men sådan at det blev til en virkelig realitet.

Dette vil først og fremmest sige, at vi stod over for den opgave at sørge for, at den grønlandske befolkning fik arbejds- og levevilkår, som kunne sammenlignes med, hvad den øvrige danske befolkning havde. Man må ikke glemme, at dette var hovedopgaven. Ligestilling på alle andre områder, kulturelt og retsligt, var også vigtigt, men den økonomiske ligestilling var den, som kom først, simpelthen fordi det er det, almindelige mennesker betragter som det vigtigste, det som de først og fremmest føler på deres egen krop.

Ud fra denne målsætning har vi siden 1946 fået forhøjet lønninger og indtægtsmuligheder i Grønland. Nogle eksempler vil belyse hvordan.

En arbejdsmands realindtægt, når man tager hensyn til både hans indtægtsstigning i penge og prisstigningen, er steget fra 100 til 250. En bestillingsmand er på tilsvarende måde steget fra 100 til 200. De frie erhvervs priser er på den anden side kun steget lidt i forhold til prisstigningen, men deres indtægtsmuligheder er steget betydeligt ved, at der er givet dem muligheder for større produktion. Det kan således nævnes, at antallet af motorbåde er steget fra et halvt hundrede stykker til ca. 500.

Realiteten bag disse tal ses af udhandlingen, idet den grønlandske befolkning i dag i Den kgl. grønlandske Handels butikker køber ca. 2½ gange så mange varer som umiddelbart før krigen.

Sydgrønlandere 1908. Sælfangsten var allerede dengang et utilstrækkeligt erhverv, men der eksisterede ikke andre muligheder. Fremtiden tegnede sig alt andet end lys for den stovte, men fattige fangerbefolkning. Foto: J. N. Nielsen

Ganske specielt har den grønlandske befolkning fået hidtil ukendte muligheder for at skaffe sig gode boliger, og der er navnlig i fjor kommet et voldsomt skred i udnyttelsen af disse muligheder.

Forholdet er i dag faktisk det, at der nu er skabt den grønlandske befolkning mulighed for ved hårdt arbejde og fornuftig anvendelse af sine midler at skabe sig en levestandard, som kan tåle sammenligning med, hvad andre danske kan skabe sig hernede i de egne, hvor omstændighederne i højest grad kan siges at nærme sig de grønlandske.

Dette er i virkeligheden en revolution. Det har aldrig nogensinde før været tilfældet, at man sammenlignede grønlænderen med andre danske, når man talte om hans økonomiske vilkår, men resultatet har heller ikke kunnet opnås uden store og indgribende ændringer i tilværelsen i Grønland. Alene den omstændighed, at Den kgl. grønlandske Handel nu skal ekspedere 50-60.000 tons gods om året op til Grønland mod ca. 10.000 tons før krigen, er en fuldstændig forandring af alle tilvante ideer. Sligt lader sig ikke anstille uden en betydelig udvikling af havne- og transportvæsen. Meget store summer er i de sidste 5 år investeret netop i havneanlæg, vej anlæg, transportmateriel, pakhuse, butikker o. s. v.

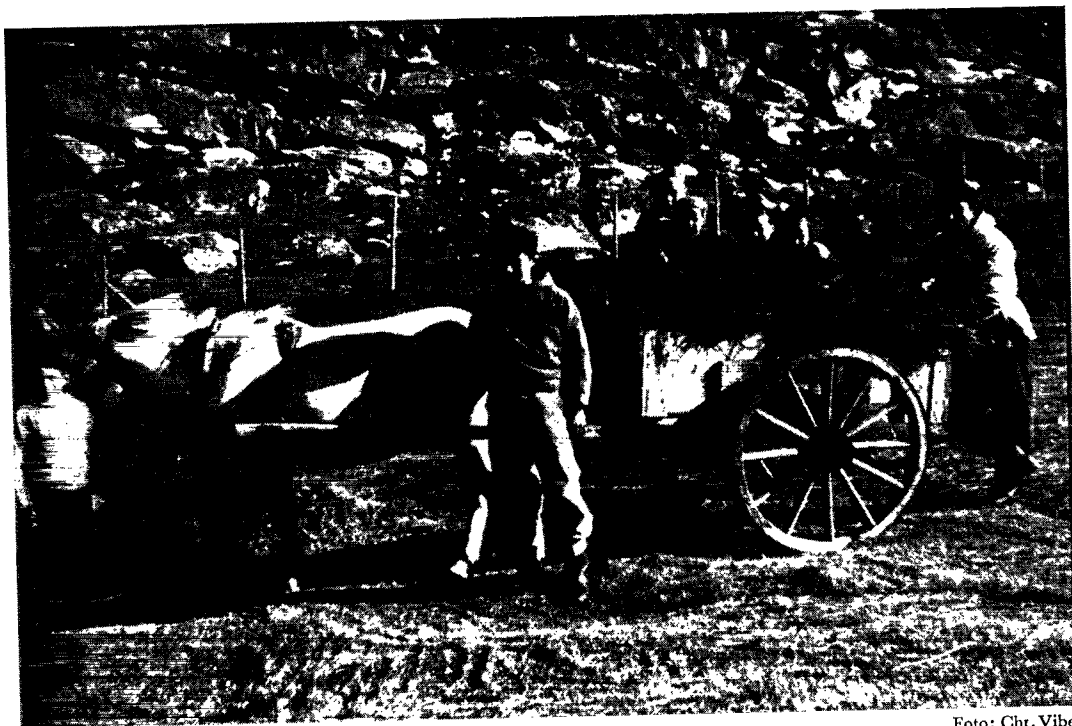

Foto: Chr. Vibe

Abel Kristiansen fra Eqaluit ved Julianehåb synes bestemt ikke, tempoet er for hurtigt. For et par år siden fik han sin egen motorbåd, og nu kunne han godt tænke sig hesten erstattet med en traktor. Han er den lykkelige ejer af en lille herregård med en stor fåreflok, har en dygtig kone, 12 sunde børn og masser af fremtidsdrømme for dem allesammen.

Tør man påstå, at dette er gået for hurtigt? Jeg for min part kan sige, at jeg har endnu ikke truffet den grønlander, som har klaget over, at lønninger, indhandlingspriser eller indhandlingsmuligheder har været for store.

Til dette kommer nu de øvrige arbejder, som har skullet anstilles i Grønland. Lad os tage sundhedsvæsenet.

Det grønlandske sundhedsvæsen har aldrig været noget stedbarn, i det mindste ikke i det sidste halve århundrede. Det har kun været præget af den almindelige forestilling, at det på grund af »de særlige grønlandske forhold«, det vil sige den grønlandske befolknings spredte bebyggelse, Grønlands klima og transportmuligheder og i det hele taget mulighederne i Grønland, kun kan yde den grønlandske befolkning en forholdsvis ringere hjælp end den del af den danske befolkning, som bor under lykkeligere himmelstrøg. Uanset dette har den grønlandske sundhedstjeneste altid gjort en betydelig indsats i Grønland. Man må ikke glemme, at vi trods alt i mange år har ydet alle grønlandere lægehjælp, medicin og – omend primitivt – hospitalshjælp. Udfra det grundlag, som vi nu arbejder på, er det dog ikke tilstrækkeligt. Grønlanderne skal have en forsvarlig sundhedstjeneste, forsvarlig efter

dansk standard, og først og fremmest skal de have en bekæmpelse af tuberkulosen, så dette problem kan bringes under en tilsvarende kontrol i Grønland som i det øvrige Danmark. Dette er opgaven, som den er stillet, og der er almindelig enighed om, at den skal løses, men meget få gør sig i virkeligheden nogen forestilling om, hvad dette vil sige. Som en illustration kan jeg dog nævne, at sundhedsvæsenets driftsbudget, som før krigen lå på knapt 1 million, nu er på over 8 millioner, og investeringen er steget langt mere. Og jeg har dog ikke truffet nogen læge – jeg kan sige mindst af alle landslægen – som har påstået, at det gik for stærkt med sygehusbyggeriet.

Skolevæsenet frembyder et fuldstændig tilsvarende billede. Antallet af lærere er mangedoblet, investeringen er stor, og ingen har turdet benægte, at skolevæsenet er en af de grundsten, hvorpå det nye Grønland skal opbygges, måske den vigtigste af dem, og ingen har turdet anbefale, at man gennemførte skoleprogrammet langsommere end hurtigst muligt.

Hvad er da resultatet af alle disse forhold?

Resultatet er, at Grønland er blevet til en uhyre byggeplads. De gamle, fredelige og idylliske forhold, hvor hvert år gik omtrent som det foregående, hvor alle kendte hinanden og kom sammen i fordragelighed (i det mindste såvidt man nu husker), og hvor det var »billigt« at leve i Grønland, de er uigenkaldeligt gået under. Med de mange penge, som den grønlandske befolkning har mellem hænderne nu, har de grønlandske erhververe virkelig mulighed for at få for deres varer, som forbruges indenlands, hvad de er værd. De »gode« gamle dage, hvor grønlandske produkter var noget, man fik for en slik eller ligefrem foræret, er væk nu, hvilket selvfølgelig begrædes af forbrugerne (men ikke af producenterne). De store byers sommer er præget af store invasioner af arbejdere til bygge- og konstruktionsarbejderne, og de muligheder, som dette frembyder, er bestemt ikke alle tiltalende, uanset hvilke ekstra økonomiske muligheder de indebærer. Men alt dette er uundgåelige konsekvenser af de ønsker, man har fremsat og fået opfyldt. Denne ønsketænkning, som hviler på, at man kan bevare idyllen, de patriarkalske forhold, de billige priser på alt, hvad der skal købes, samtidig med at man vil have den store økonomiske udvikling, har intet grundlag i det samfund, som nu opbygges.

Og så er der kærnerne og politiet, som altid er skive for billig kritik. Her er der endelig noget, man kunne have undværet. Kærnerne har man altid klaret sig foruden, og politiet kan man da umuligt behøve i et land, hvor kriminalitet er ukendt!

Hertil er for det første at bemærke, at udgifterne til disse to institutioner kun udgør en ubetydelig brøkdel af de samlede investeringer. Og dernæst: Vil man have den udbygning af det kommunale selvstyre og af socialforsorgen, som alle var enige om, var en nødvendighed, så må der skabes muligheder for en uafhængig og forsvarlig administration deraf. Hertil kommer, at de store beløb, som investeres af statskassen,

Foto: Chr. Vibe

Lille pige fra udstedet Frederiksdal. Dreng såvel som pige vil i det nye grønlandske samfund få mulighed for at skabe sin egen fremtid, der i dag tegner sig mange gange lysere end for blot få år siden.

kræver en omhyggelig kontrol, som ikke kunne fås på anden måde end gennem kæmnernes regnskabsførelse.

Påstanden om, at kriminalitet er ukendt i Grønland, behøver man formentlig ikke spilde mange ord på. Alle, som kender Grønland, ved, at grønlænderne også på dette punkt er forbløffende lig andre mennesker i verden, og alle, som har fulgt det arbejde, som er udført af de fem politibetjente, vi har stationeret i Grønland, vil være enige med mig i, at de har gjort en god – og højt skattet – indsats.

Kort sagt: Såvidt jeg kan se, er forholdet det, at en mængde mennesker synes, at det går for stærkt for alle andre, men for langsomt for deres egen lille Hassan med de skæve ben. Denne indstilling er faktisk så almindelig, at det vist egentlig vil være berettiget at bruge den som bevis for, at tempoet i de forskellige institutioners udbygning er valgt netop sådan, at ingen er blevet forfordelt, men alle har fået netop den del, som tilkommer dem, og som er formålstjenlig.

Og så er der spørgsmålet: »Kan grønlænderne følge med til alt dette?« I det mindste er det et spørgsmål, der så ofte er blevet stillet mig.

Forholdet er jo det, at nutiden har frembudt store økonomiske muligheder for grønlænderne, og jeg har endnu aldrig hørt om folk, som tog langvarig og ubodelig skade af at gå fra fattigdom til tålelige kår. Lad så være, at ikke alle de mange penge, der nu tjenes, bruges »fornuftigt«. Guderne skal vide, at pengene bruges heller ikke fornuftigt i det øvrige Danmark, ikke allesammen da. Men det kommer nok, når den første spending af pengene på bolcher og silkestrømper og sligt er overstået. Så meget har jeg da lært i de år, jeg boede i Grønland, at grønlænderne i mange henseender ikke er så meget anderledes end vi selv. Men sommetider får jeg det indfald at vende spørgsmålet den anden vej. Kan *danskerne* følge med til alt dette? Hvor lang tid vil det tage danskeren i Grønland at forstå, at grønlænderne nu er i enhver henseende ligestillede med ham selv? Der er afgjort vist god vilje på dette punkt, og det vil være en skam at klage, men her må vi ikke glemme, at een eneste lille plet, der bliver tilbage, meget let kan ødelægge det hele billede. Fremtiden i Grønland kan kun bygges op af et åbent og frimodigt samarbejde imellem Grønlands egen befolkning og de folk, vi sender ud herfra for at hjælpe dem, men hver eneste gang en dansker glemmer, at dette samarbejde skal ske i absolut ligestilling, så kan han ødelægge arbejdet for hundrede, der har gjort det rigtige.

I løbet af få år regner vi med, at den store investeringskampagne er overstået, at Grønland så er bragt op på et fornuftigt stade sammenlignet med det øvrige Danmark. Om ikke før er jeg sikker på, at alle til den tid vil være glade for, at vi dog tog det store skrup så hurtigt som muligt og derigennem undgik det spild af økonomiske og menneskelige værdier, som havde ligget i halve foranstaltninger.